

UTJECAJ ČLANSTVA U WTO-U NA ODRŽIVI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ

Glavurdić, Vedran

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:585148>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij *Logistički menadžment*

Vedran Glavurdić

**UTJECAJ ČLANSTVA U WTO-U NA ODRŽIVI RAZVOJ U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij *Logistički menadžment*

Vedran Glavurdić

**UTJECAJ ČLANSTVA U WTO-U NA ODRŽIVI RAZVOJ U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Kolegij: Pravedna trgovina i održivost

JMBAG: 0283026845

e-mail: vglavurdic@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Marija Ham

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study *Logistics management*

Vedran Glavurdić

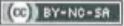
**THE IMPACT OF WTO MEMBERSHIP ON SUSTAINABLE
DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF CROATIA**

Graduate paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Vedran Glavurđić

JMBAG: 0283026845

OIB: 62159988944

e-mail za kontakt: glavurdic.vedran@gmail.com

Naziv studija: Diplomski Sveučilišni studij Poslovna ekonomija, smjer Logistički menadžment

Naslov rada: Utjecaj članstva u WTO-u na održivi razvoj u Republici Hrvatskoj

Mentorica diplomskog rada: prof. dr. sc. Marija Ham

U Osijeku, 02.09.2021. godine

Potpis Vedran Glavurđić

Utjecaj članstva u WTO-u na održivi razvoj u Republici Hrvatskoj

SAŽETAK

Svjetska trgovinska organizacija koja slijedi utjecaje djelovanja globalizacije na svjetskoj razini usmjerena je na veću povezanost zemalja, što se ponajviše odnosi na vanjskotrgovinsku razmjenu. Njezino djelovanje se kroz povijest objašnjava kroz niz sporazuma kojima su se gradili njezini ciljevi i na čemu se temelji njezino djelovanje. Tako je kroz povijesno djelovanje Općeg sporazuma o carinama i trgovini u svrhu omogućavanja liberalne svjetske trgovine provedeno nekoliko krugova multilateralnih trgovinskih pregovora. Iako postoje jasno definirani ciljevi i zadaci djelovanja Svjetske trgovinske organizacije, kao i načela na kojima se temelji njezin rad, svejedno je suočena s nizom problema od koji se najviše ističe nezadovoljstvo zemalja članica, što se pak ponajviše odnosi na zemlje koje su nedovoljno razvijene i ne mogu pratiti njezina ograničenja i zahtjeve. Veliku važnost pridaje se članstvu Republike Hrvatske uz koje je usko povezano i članstvo u Europskoj uniji. Tim članstvima Hrvatskoj su otvorene mnoge mogućnosti koje može iskoristiti i poboljšati svoje gospodarsko stanje. Neizostavnu ulogu ima održivi razvoj gdje se kroz analizu gospodarskih pokazatelja prikazuje stanje Hrvatske te pravi usporedba s ciljevima i zadacima Svjetske trgovinske organizacije. Istraživani podaci odnose se na pokazatelje robnog izvoza i uvoza, pokazatelje izvoza i uvoza prema djelatnostima koje su najzastupljenije u Republici Hrvatskoj, te podaci BDP-a po glavi stanovnika i omjer zaposlenosti i nezaposlenosti. Prikazanim podacima nastoji se objasniti šira slika utjecaja Svjetske trgovinske organizacije na gospodarstvo Republike Hrvatske, pri čemu aktualnu ulogu ima i pandemija uzrokovana Covid-19 virusom koja još uvijek ima velik utjecaj na gospodarstvo Hrvatske, te i na cjelokupno svjetsko gospodarstvo. Glavni zaključak ovog rada odnosi se na manjkavost djelovanja Svjetske trgovinske organizacije u kontekstu održivog razvoja Republike Hrvatske.

Ključne riječi: Svjetska trgovinska organizacija, Hrvatska, održivi razvoj, Covid-19

The impact of WTO membership on sustainable development in the Republic of Croatia

ABSTRACT

The World Trade Organization, which follows the effects of globalization on a global scale, is focused on greater integration of countries, which is mostly related to foreign trade. Its operation is explained throughout history through a series of agreements that built its goals and on which its operation is based. Thus, through the historical operation of the General Agreement on Tariffs and Trade in order to facilitate liberal world trade, several rounds of multilateral trade negotiations have been conducted. Although there are clearly defined goals and tasks of the World Trade Organization, as well as the principles on which its work is based, it still faces a number of problems, most notably the dissatisfaction of member countries, most notably countries that are underdeveloped and not can track its limitations and requirements. Great importance is attached to the membership of the Republic of Croatia, with which membership in the European Union is closely connected. This memberships offers Croatia many opportunities that it can use and improve the economic situation. An indispensable role is played by sustainable development, where the analysis of economic indicators shows the state of Croatia and real comparisons with the goals and objectives of the World Trade Organization. The data survey refers to indicators of merchandise exports and imports by activities that are more prevalent in the Republic of Croatia, and data on GDP per capita and the ratio of employment and unemployment. The presented data try to explain the broader picture of the impact of the World Trade Organization on the economy of the Republic of Croatia, with the current role played by the pandemic caused by the Covid-19 virus, which still has a major impact on the Croatian economy and the world economy. The main conclusion of this paper refers to the lack of activities of the World Trade Organization in the context of sustainable development of the Republic of Croatia.

Keywords: World Trade Organization, Croatia, sustainable development, Covid-19

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja	3
2.1. Svjetska trgovinska organizacija	3
2.1.1. Povijesni nastanak	4
2.1.2. Sporazumi prema kojima djeluje organizacija	7
2.1.3. Strukturna podjela.....	10
2.1.4. Ciljevi i zadaci	13
2.2. Problemi funkcioniranja.....	15
3. Metodologija rada	17
4. Opis istraživanja i rezultati istraživanja	19
4.1. Članstvo Republike Hrvatske u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji.....	19
4.2. Koncept održivog razvoja.....	21
4.2.1. Gospodarstvo kao stup održivog razvoja.....	23
4.2.1.1. Pokazatelji omjera robnog izvoza i uvoza	23
4.2.1.2. Pokazatelji omjera izvoza i uvoza po djelatnostima	24
4.2.1.3. Pokazatelji BDP-a po stanovniku	25
4.2.1.4. Pokazatelji omjera zaposlenosti i nezaposlenosti.....	25
4.2.1.5. Pokazatelji gospodarskih rezultata.....	26
4.2.1.6. Pokazatelji svjetske konkurentnosti	28
4.2.2. Društvo i okoliš kao stupovi održivog razvoja.....	29
4.3. Utjecaj pandemije Covid-19	30
5. Rasprava	33

6. Zaključak	36
Popis literature	37
Popis grafikona.....	40
Popis slika	40
Popis tablica.....	40

1. Uvod

Zbog svoje povijesne važnosti i svrhe poticanja i usmjeravanja međunarodne trgovinske razmjene na svjetskoj razini, svrha ovog rada je pobliže objasniti značenje Svjetske trgovinske organizacije. Organizacija je zamišljena za osiguranje zajedničkog, institucionalnog okvira za odvijanje trgovinskih odnosa među članicama te se kroz to očekuje i određeni utjecaj na održivi razvoj Republike Hrvatske.

Djelovanje Svjetske trgovinske organizacije najviše se može pratiti kroz kvantitativne pokazatelje koji su vidljivi u mnogobrojnim elementima gospodarstva svake zemlje članice. Budući da nije lako uočiti djelovanje organizacije, fokus rada stavljen je na analizu njezinog djelovanja u kontekstu Republike Hrvatske.

Rad je podijeljen u šest glavnih cjelina. Prva cjelina odnosi se na uvod gdje je riječ o uvodu u samu temu, ciljevima i svrsi pisanja rada.

Druga cjelina temelji se na teoriji i prethodnim istraživanjima. Unutar druge cjeline objašnjeni su pojmovi globalizacije, Svjetske trgovinske organizacije, te je prikazan povijesni nastanak organizacije. Kroz ključne ciljeve Općeg sporazuma o carinama i trgovini, te kroz prikazane ključne runde koje su obilježile povijesni nastanak WTO-a pobliže se prikazuje cijeli smisao i način djelovanja organizacije. U nastavku drugog poglavlja objašnjen je institucionalni okvir, gdje je zapravo riječ o ključnim sporazumima na kojima se temelji nastanak Svjetske trgovinske organizacije, te uz navedeno su prikazane ključne razlike Općeg sporazuma o carinama i trgovini i Svjetske trgovinske organizacije upravo zbog toga što je organizacija proizašla iz privremenog sporazuma, odnosno GATT-a. Također u istom poglavlju prikazana je organizacijska struktura čija je dobra organizacija od velike važnosti za uspješno djelovanje organizacije, te se uz to nadovezuju ciljevi i zadaci Svjetske trgovinske organizacije i načela na kojima se temelji njeno djelovanje. Na kraju drugog poglavlja prikazuju se problemi funkcioniranja organizacije, te se ističe nezadovoljstvo zemalja članica. Treće poglavlje odnosi se na objašnjavanje prikupljanja i obrade podataka i informacija koje su korištene prilikom izrade rada.

Četvrto poglavlje početak je praktičnog dijela rada, te se odnosi na područje Republike Hrvatske. Na početku je prikazan način pristupanja Hrvatske članstvu Svjetske trgovinske organizacije, pri čemu je to bio preduvjet kako bi Hrvatska postala punopravnom članicom Europske unije. Iz toga

proizlaze određeni ciljevi i zadaci, ali i problemi s kojima se susreće. S obzirom na to da se učinci najviše ispoljavaju kroz gospodarstvo kao stup održivog razvoja, prikazani su podaci stanja gospodarstva Hrvatske, a nakon čega se referira i na međutjecaje i sa preostala dva stupa održivog razvoja.

Nakon navedenog, dolazi se do problema koji su nastali pojavom Covid-19 virusa. Objašnjava se velik utjecaj navedenog virusa na sva gospodarstva, te se navedeno uspoređuje s ekonomskom krizom nastalom 2008. godine. Nakon toga, peto poglavlje odnosi se na raspravu o cjelokupnoj temi, prikupljenim podacima i informacijama. Iskazuju se autorovi stavovi o obrađenoj tematici. Nakon rasprave slijedi posljednje poglavlje u kojemu se sumarno iskazuje zaključna misao o cjelokupnom radu.

2. Teorijska podloga i prethodna istraživanja

Poglavlje se temelji na objašnjavanju ključnih pojmova za jednostavnije i lakše razumijevanje rada. Riječ je o pojmovima koji se vežu uz sam pojam Svjetske trgovinske organizacije, također se objašnjava cilj i svrha djelovanja prema različitim autorima. Prikazuje se povijesni nastanak uz objašnjavanje najznačajnijih sporazuma koji su uvelike pridonijeli razvoju organizacije, kao i strukturna podjela djelovanja te zadaci i ciljevi poslovanja. Uz navedene ciljeve i zadatke objašnjena su ključna načela na kojima se temelji njeno poslovanje. Na samom kraju ovog poglavlja opisani su problemi njezina djelovanja.

2.1. Svjetska trgovinska organizacija

Prije početka prikazivanja uloge Svjetske trgovinske organizacije potrebno je objasniti pojam globalizacije koji prema Vujić (2006) donosi veću povezanost i međuovisnost ljudi i zemalja u svijetu uz značajne društvene promjene koje su rezultat napredovanja u području informacija i telekomunikacija. Globalizacijom se utječe na razvoj znanosti, obrazovanja, tehnike i tehnologije a također znatan doprinos daje u području politike i ekonomskih promjena u svijetu.

Gospodarstvo zemalja do sada još nije bilo pod tolikim utjecajem globalizacije, odnosno problema koji se odnose na trgovinu i raspodjelu, te se zbog toga nameće potreba pregovaranja zemalja u razvoju. S obzirom na to ustrojava se trojica, Svjetska trgovinska organizacija (engl. *World Trade Organization*, WTO), Međunarodni monetarni fond (engl. *International Monetary Fund*, IMF) i Svjetska banka (engl. *World Bank*, WB). Navedene međunarodne organizacije su u svom djelovanju određivale ponašanje onih koji su utjecali na ekonomske, socijalne i političke probleme kao i na nestabilnost (Vizjak, 2007:19).

Neizostavno je spomenuti da jedan od zakona razvoja globalizacije daje granice kojima se sprječava razvoj međunarodne razmjene i suradnje te se zbog toga očekuje usklađivanje ekonomskih politika, deregulacije financijskih tržišta, rast svjetske trgovine i nastavak međunarodnih poslovnih savezništava, izvan nacionalnih granica i ograničenja (Kojić, 1990:12-13).

Od početka djelovanja Svjetska trgovinska organizacija, u daljnjem tekstu rada WTO, je osmišljena da djeluje kao institucija čija je svrha poticanje i usmjeravanje međunarodne trgovinske razmjene na svjetskoj razini. Također, njezino djelovanje potiče razvoj međunarodne razmjene.

„Svjetska trgovinska organizacija, je zamišljena za osiguranje zajedničkog, institucionalnog okvira za odvijanje trgovinskih odnosa među članicama, a koji potpadaju pod multilateralne i plurilateralne sporazume iz Urugvajске runde. Multilateralni sporazumi obvezujući su za sve članice WTO-a. Plurilateralni ugovori, iako provođeni od strane WTO-a obvezuju samo njihove potpisnice“ (Adamić, 2001:31).

Službeni početak rada WTO-a je 1.siječnja 1995. godine, te su od inicijalnih 50 zemalja članica kroz svoj rad tijekom godina danas dosegli brojku od 164 zemlje članice. Na samom osnutku WTO-a primljeno je dvadeset zemalja u članstvo od kojih je osam bilo nerazvijeno, prema Stiglitz i Charlton (2008). Sjedište organizacije nalazi se u jednom od većih Švicarskih gradova, Ženevi. U svrhu pisanja ovoga rada važno je naglasiti kako je Republika Hrvatska 140. zemlja koja je pristupila članstvu WTO-a, od 2000. godine o čemu će više biti riječ u nastavku rada.

2.1.1. Povijesni nastanak

Matić (2004) u svojoj knjizi objašnjava da je tijekom pregovora povezanih s osnivanjem ITO-a (engl. *International Trade Organization*, ITO) tijekom sredine 20. st. u čemu su sudjelovale 23 zemlje, došlo do rezultata vezanih uz smanjenje carina između zemalja koje su sudjelovale u pregovorima kao i ujednačavanju carinskih postupaka te o uklanjanju drugih necarinskih prepreka u trgovini. Na Konferenciji UN-a za trgovinu i zapošljavanje koja se odvijala u Havani, usvojen je statut zamišljene organizacije. S obzirom na to da se pregovaranje o navedenom statutu produžilo, te kako usuglašene koncesije ne bi došle u javnost bilo je potrebno stvoriti privremeni mehanizam kojim bi se zaštitila trgovina. Zbog toga su se postignuti dogovori objedinili s poglavljem o trgovačkoj politici iz Havanske povelje u jedan privremeni sporazum koji je nazvan Opći sporazum o carinama i trgovini (engl. *General Agreement on Tariffs and Trade*, GATT).

„Cilj je bio da se u svjetsku trgovinu vrate i da se ostvare načela slobodne razmjene, suradnje i multilateralizma i na taj način pridonese stvaranju trajnog i čvrstoga gospodarskog poretka te održavanju mira u svijetu. Brojne rasprave koje su se vodile o uspostavi ITO-a rezultirale su

donošenju nacrtu povelje te organizacije poznate kao Havanska povelja¹. Preuzimanjem dijelova Povelje stvoren je Opći sporazum o carinama i trgovini“ (Šuman, 2001:29-30).

Opći sporazum o carinama i trgovini, u daljnjem tekstu rada GATT, je usvojen 1947. godine potpisivanjem Protokola o privremenoj primjeni, čime su se neke zemlje obvezale da će ga primjenjivati od 1948. godine, a dio zemalja je to trebao učiniti nakon ratifikacije Sporazuma u nacionalnim parlamentima. Ratifikacija povelje ITO-a nije bila uspješna te je njeno odbijanje rezultiralo gubljenjem na značenju iste (Jackson, 1991:38).

U svezi s tim, rješenje se odnosi na to da je GATT bio privremeni multilateralni sporazum promoviran u trajni sporazum te pretvoren u određenu vrstu organizacije.

Matić (2004) ističe da se ključni ciljevi GATT-a kao organizacije odnose na rješavanje problema vezanih uz bilateralizaciju, carinske stope, ograničenja i zabrane, te netransparentne vanjskotrgovinske politike. S obzirom na to, GATT dobiva zadaću potpuno ukloniti nagomilana ograničenja i liberalizirati svjetsku trgovinu te je u tom cilju provođeno nekoliko krugova multilateralnih trgovačkih pregovora. Iako je dolazilo do mnogih poboljšanja koja se odnose na stvaranje pozitivne klime i uvjerenja za liberalnom svjetskom trgovinom, došlo je i do posljedica da je stopa rasta svjetske trgovine konstantno bila veća od stope rasta svjetske industrijske proizvodnje. Nerazvijene zemlje započele su s argumentiranjima da je trgovina za nerazvijene zemlje bila izuzeta iz liberalizacije zbog čega su one tvrdile kako je GATT stvoren po mjeri bogatih i razvijenih zemalja. Takvi sporovi i pregovori su doveli do usvajanja četvrtog dijela GATT-a kojim je uneseno načelo nreciprociteta u trgovinskim pregovorima između nerazvijenih i razvijenih zemalja. Za vrijeme Urugvajskog kruga pregovora iz 1986. godine dolazi do rješenja navedenih ali i ostalih problema koja su postignuta tijekom 1993. godine, a koja se odnose na pravila za trgovinu uslugama i za područje zaštite prava intelektualnog vlasništva o čemu će više biti riječ u nastavku rada.

Kako je prethodno rečeno, GATT dobiva zadatak ukloniti ograničenja te liberalizirati svjetsku trgovinu koja se ponajviše odnosi na trgovinu s industrijskim proizvodima. Prema ostvarivanju tih

¹ Opširnije o pojmu Havanske povelje raspoloživo na: Vizjak, A. (2007) Svjetska trgovinska organizacija (WTO), Opatija (str.28), Strahinja D. (2002) Međunarodna ekonomija, Rijeka (str.196).

ciljeva provedeno je nekoliko krugova multilateralnih trgovinskih pregovora. Spomenuti pregovori provedeni su u razdoblju od 1947. do 1994. godine unutar GATT-ovih rundi.

Prva runda, pod nazivom Dillon runda, odnosi se na period od godine dana gdje su pregovarale 23 države a rezultat pregovora je snižavanje carina i prihvaćanje nekih trgovinskih pravila iz nacrtu Povelje ITO-a. Prihvaćanjem takvih rješenja navedena runda poprimila je obilježja GATT-a. Nakon prve runde pregovora nastavlja se s drugom rundom koja se naziva Kennedy runda te se tijekom pregovaranja nastavljaju smanjiti tarifne barijere koje su upravo u ovoj rundi značajno smanjenje te su uspostavljeni bolji odnosi u međunarodnoj trgovini između zemalja SAD-a, EU-a i Japana. Ostala su otvorena pitanja vezana uz necarinske prepreke i prepreke vezane uz poljoprivredu. Zbog toga dolazi do pregovora nove runde, u Tokiju 1973. godine i zbog toga se ova runda naziva Tokijska runda. Rundom je dogovoreno ukidanje necarinskih barijera i predložene su mjere za ukidanje nelojalne trgovine. Još uvijek članice GATT-a nisu mogle u potpunosti uskladiti važna trgovinska pitanja pa se zbog toga pregovori nastavljaju do 1979. godine (Vizjak, 2007:28-34).

Važno je naglasiti prednosti prve runde koja se odnosi na smanjivanje carinskih stopa u Republici Hrvatskoj što je u nastavku rada iskazano tabličnim prikazom. Važnu ulogu ima i treća runda koja je predstavljala pokušaj međunarodne harmonizacije nacionalnih prosjeka carinskog opterećenja međunarodnih dobara na multilateralnoj osnovi.

Nastajanjem poteškoća povezanih s uravnoteženjem nacionalne platne bilance te uz vanjsko zaduživanje dolazi se do održavanja novih sastanaka u cilju rješavanja postojećih problema. Održavanje tih sastanaka odnosi se na Urugvajsku rundu koja obuhvaća razdoblje od 1986. do 1994. godine. Tijekom pregovora nisu postignuti važni sporazumi u predviđenom vremenu te je dolazilo do produživanja sastanaka što se odrazilo negativnim učincima na gospodarstvo svijeta. Tijekom pregovora po prvi put su uvedena pitanja vezana uz trgovinu usluga i zaštite intelektualnog vlasništva. Tijekom Urugvajске runde potpisano je niz sporazuma kojima se određuje poslovno ponašanje država članica kao i njihove obveze prema GATT-u te se prema navedenoj rundi najbolje objašnjava uspjeh WTO-a (Vizjak, 2007:34-37).

2.1.2. Sporazumi prema kojima djeluje organizacija

Matić (2004) navodi da je Svjetska trgovinska organizacija osnovana sporazumom koji su 1994. godine u gradu Marakešu u Maroku potpisali ovlašteni predstavnici 125 zemalja sudionica Urugvajskog kruga multilateralnih pregovora. Prema tom sporazumu ona počinje djelovati 1995. godine čime je svijet dobio organizaciju kojom se upravlja svjetskim gospodarskim i financijskim sustavom. Uz Urugvajsku rundu postoje i ključni multilateralni sporazumi prema kojima dolazi do nastanka WTO-a, te su prikazani kao osnovna načela.

Prvi sporazum GATT 1994 rezultat je već postojećih odredbi GATT-a 1947. Novi GATT utemeljen je u međunarodni sporazum o WTO-u i sastoji se od četiri dijela. Unutar četiri dijela određeni su propisi o pravima i obvezama članica WTO-a, propisi o necarinskim mjerama, odredbe o osnivanju carinskih unija i zona slobodne trgovine, obveze razvijenih zemalja po pitanju brzog rasta izvoza kao i njihovog ukupnog razvitka u odnosu na nerazvijene zemlje. Zatim, GATS (engl. *General Agreement on trade in Services*, GATS) predstavlja multilateralni sporazum koji sadrži pravila za liberalizaciju trgovine uslugama, što se odnosi na primjenu načela koja su propisana pri trgovini robom. Treći multilateralni sporazum TRIPS (engl. *Trade related Aspects of Intellectual Property Rights*) ima za cilj osiguravanje međunarodne zaštite tvorevina ljudskog uma kao što su patenti, industrijski dizajn, robni i trgovački znakovi i drugo (Ibid, 2004:24-25)

Navedena tri sporazuma te iskazani njihovi ciljevi i načini djelovanja koji imaju veliku važnost za svaku zemlju članicu Svjetske trgovinske organizacije preslikavaju se u konačno djelovanje i cilj same organizacije. U nastavku su prikazani najznačajniji sporazumi o ključnim postupcima i procedurama vanjskotrgovinskih poslova.

„Najvažniji Sporazumi o ključnim postupcima i procedurama vanjskotrgovinskih poslova jesu (Matić, 2016:11):

- Sporazum o antidampingu,
- Sporazum o tehničkim zaprekama trgovini,
- Sporazum o carinskoj vrijednosti,
- Sporazum o pravilima o podrijetlu robu,
- Sporazum o postupku izdavanja uvoznih dozvola i
- Sporazum o subvencijama.“

Kako Matić (2016) objašnjava, Sporazum o antidampingu definira dampinšku cijenu kao izvoznu koja je niža od normalne cijene. Normalnu cijenu određuje kao cijenu proizvodnje predmetne robe u zemlji podrijetla robe, cijena po kojoj se ista ta roba izvozi na treća tržišta ili izvozna cijena izračunata kao zbroj troškova proizvodnje u zemlji podrijetla, prosječnog profita i normalnih troškova izvoza. Postupak provođenja sporazuma započinje prijavom domaćih poduzeća koja smatraju kako su oštećena uvozom robe po dampinškoj cijeni. Nakon postupaka utvrđivanja postojanja štete koje trpe domaća poduzeća potrebno je izračunati kolika je razlika između tako zvane normalne i dampinške cijene kao i udio uvoza robe. U vidu sporazuma o antidampingu ako je cijena veća od 2% a udio uvoza veći od 3% smatra se da je riječ o dampingu te ga je potrebno sankcionirati, a sankcije se provode kompenzacijskim carinama u visini utvrđene razlike. Sporazum o tehničkim preprekama trgovini donesen je zbog zlouporabe tehničkih standarda i procedura pribavljanja certifikata jer mogu postati korišteni za nelegalno ograničavanje uvoza. Sporazumom se ostvaruje načelo transparentnosti te je važan zemljama izvoznicama kojima se uklanjaju barijere za ulazak na nova tržišta. Sporazum o carinskoj vrijednosti određuje postupak izračunavanja osnove na koju se plaća uvozna carina.

U pogledu Sporazuma o antidampingu ističe se važnost provedbe sankcija kao važnog dijela za omogućavanje pravedne trgovine. Zatim, kada je riječ o Sporazumu o tehničkim preprekama ističe se njegova važnost za zemlje uvoznice koje prikupljaju prihode od carina te izvoznim tvrtkama kojima carinska pristojba otežava izvoz.

Sporazum o pravilima o podrijetlu robe regulira uvjete i postupak za utvrđivanje podrijetla robe te propisuje izdavanje odgovarajućih isprava te kako tu ispravu treba potvrditi carinska služba zemlje izvoza. Navedenim sporazumom smanjuje se mogućnost kupnje robe lažnog podrijetla, a prodavatelju je važno zbog imidža proizvoda koji predstavlja važan čimbenik u njegovoj konkurentskoj snazi. U okviru WTO-a postoji Odbor za pravila o podrijetlu robe kojim se obvezuju zemlje članice da navedene odredbe moraju uvesti u svoje nacionalne propise kako bi se održala načela nacionalnog tereta i načelo nediskriminacije. Sporazum o postupku izdavanja uvoznih dozvola definira u kojim se slučajevima mogu koristiti uvozne dozvole, te sve zemlje članice moraju objavljivati podatke za koju je robu potrebno uvoznju dozvolu kao i informacije o postupku izdavanja dozvole. Sporazum o subvencijama odnosi se na zabranjivanje subvencioniranja izvoza

uz određene izuzetke. Također određuje da ga sve članice WTO-a moraju prihvatiti kao i postupke sankcioniranja u slučajevima kada primjena subvencije nije dopuštena (Matić, 2016:12).

Prethodno objašnjeni sporazumi obvezuju sve članice Svjetske trgovinske organizacije da njihove odredbe moraju uvesti u svoje nacionalno zakonodavstvo i osigurati njihovu primjenu, te su prema podacima prikazanim u Tablici 1. uvršteni u skupinu dodatnih detalja i obveza u pogledu pristupa tržištu.

Tablica 1: Struktura sporazuma WTO-a

	Roba	Usluga	Intelektualno vlasništvo	Sporovi
Osnovna načela	GATT	GATS	TRIPS	Rješavanje sporova
Dodatni detalji	Ostali sporazumi i dodaci sporazuma o robama	Dodaci vezani za usluge		
Obveze u pogledu pristupa tržištu	Rasporedi obveza po zemljama	Rasporedi obveza po zemljama i izuzeci		

Izvor: Izrada autora prema WTO (1999)

Prema Tablici 1. sporovi se odnose na sustave koji omogućavaju njihovo rješavanje. Sustav rješavanja sporova članica WTO-a uređen je Sporazumom o proceduri i pravilima za rješavanje sporova, a za rješavanje sporova postoji poseban Odbor. Članica koja smatra da je oštećena djelovanjem druge zemlje obraća se Svjetskoj trgovinskoj organizaciji koja formira poseban Odbor za rješavanje sporova. Odbor najprije savjetuje stranama međusobne razgovore radi mirnog rješavanja sporova. Ako se to ne uspije u predviđenom roku, WTO imenuje posebnu skupinu stručnjaka i ovlašćuje ih da u roku manjem od 6 mjeseci, prouče spor i predlože rješenje. Nakon toga takve odluke postaju obvezujuće, da njihovu provedbu prati Odbor za rješavanje sporova. Strana koja je proglašena krivom u situaciji ako ne provede odluke dobiva mogućnost da na bilateralnoj osnovi razriješi spor kompenzacijom oštećene strane. Ako se ni to ne dogodi Odbor za rješavanje sporova primijenit će svoje ovlasti, što za zemlju koja je izgubila spor znači ukidanje povlastica. Prije svega, ukidaju se povlastice u trgovini u gospodarskoj grani predmeta spora, zatim se ukidaju koncesije u bilo kojoj grani i na kraju se mogu ukinuti koncesije iz bilo kojeg sporazuma Svjetske trgovinske organizacije (Matić, 2004:29-30).

Prema do sada navedenim povijesnim obilježjima WTO-a, važno je istaknuti ključne razlike između Svjetske trgovinske organizacije i Općeg sporazuma o carinama i trgovini.

„Od samog početka nastanka organizacije te i djelovanja Općeg sporazuma o carinama i trgovini ističu se ključne razlike koje se odnose se na to da (Matić, 2004: 21-22):

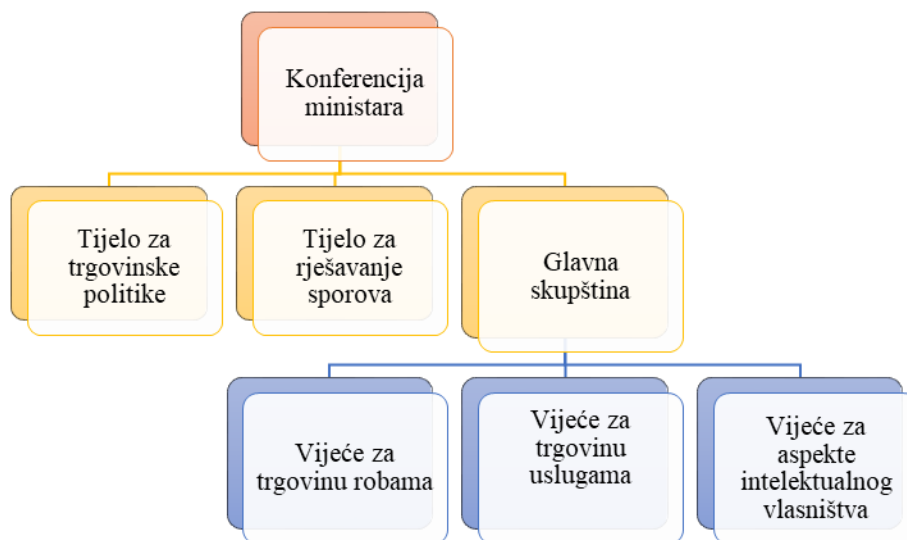
1. GATT predstavlja privremena pravila s improviziranom organizacijskom strukturom, dok WTO predstavlja organizaciju s jasno određenim ciljevima, strukturom, načelima i izvorima financiranja,
2. WTO regulira trgovinu robom, uslugama i trgovinu povezanu s pravima intelektualnog vlasništva, dok je GATT sadržavao samo pravila za trgovinu robom,
3. Sporovi između članica u WTO-u se rješavaju institucijalizirano te su rješenja precizno definirana, također je osiguran mehanizam prilikom kojeg se donose odluke. S druge strane, GATT nije imao precizne i razrađene mehanizme zbog čega je bila prisutna mogućnost da se presuda ne prizna i odbije njezina provedba s razlogom da nije utemeljena prema Sporazumu.“

Iz svega navedenog može se zaključiti da je WTO nasljednica GATT-a te da je prema prethodno objašnjenim rundama stvorila svoje temelje funkcioniranja organizacije koju poznajemo danas, a takav trgovinski sustav stvaran je poprilično dugo te je do samog osnutka WTO-a prošlo 60 godina. Također, prema navedenim razlikama između GATT-a i WTO-a uočljivo je da veliku važnost ima planski način funkcioniranja, jasno definirani ciljevi, regulacija trgovine te rješavanje sporova što se odnosi na djelovanje WTO-a, ali ne i na GATT.

2.1.3. Strukturna podjela

Svaka suverena država može zahtijevati pristup u članstvo WTO-a, pod uvjetima koji će se dogovoriti između nje i WTO-a. Sve odluke o pristupanju novih članica WTO-u donosi Konferencija ministara ili Glavna skupština.

Dobra organizacijska struktura jedan je od ključnih faktora kojim se utječe na uspješnost djelovanja organizacije stoga će u nastavku biti prikazan grafički prikaz koji prikazuje ustroj WTO-a.

Grafikon 1: Ustroj Svjetske trgovinske organizacije

Izvor: Izrada autora prema Adamić (2001)

Prema Adamantopoulos (2001) Konferencija ministara najviši je organ u sustavu WTO-a te ima obvezu okupljanja svake dvije godine. Sastoji se od predstavnika zemalja članica - najčešće predsjednika države, ministara vanjskih poslova, koji odlučuju o pitanjima koja su povezana uz Međunarodne trgovinske sporazume. S obzirom na to da je navedeni organ najviši u hijerarhiji, svako pitanje vezano uz međunarodne trgovinske sporazume mora doći do njega. Organ je ovlašten za obavljanje svih funkcija WTO-a i poduzimanje mjera koje su potrebne kako bi se navedene funkcije provele. Prema hijerarhijskoj podjeli političkog odlučivanja Konferencija ministara se dijeli na tri vrlo važna organa koji se odnose na Tijelo za trgovinske politike, Tijelo za rješavanje sporova i Glavnu skupštinu.

Glavna skupština obavlja rutinske radnje koje uključuju usmjeravanje i kontrolu djelovanja WTO organizacije u vremenu kada ne zasjeda Konferencija ministara. Organ Glavna skupština sastoji se od predstavnika svih zemalja članica te se njen mandat sastoji od provođenja djelatnosti vezanih uz multilateralne i plurilateralne WTO sporazume. Važno je naglasiti da svoje poslove obavlja prema odredbama Sporazuma o pravilima i postupcima za rješavanja sporova, te upravlja sustavom Mehanizma za procjenu trgovinskih politika, nadgleda uspješno djelovanje Vijeća za trgovinu robama, uslugama i intelektualnim vlasništvom, isto tako nadzire rad drugih trgovinskih odbora. Zemlje članice same određuju zastupnike koji će ih predstavljati u Skupštini. Kako je prethodno navedeno, unutar WTO-a odlučuju tri vijeća. Vijeće za trgovinu robama koje djeluje

rješavajući probleme koji se odnose na pravilno djelovanje multilateralnih sporazuma te i tumačenje odredaba GATT-ovih sporazuma. Navedeno vijeće nadgleda djelovanje Odbora za pristup tržištu, za poljoprivredu, investicijske mjere vezane uz trgovinu, pravila o podrijetlu roba, kompenzacijske mjere, određivanje carinskih vrijednosti, tehničke prepreke trgovini, carinske ustupke te i za mnoga druga djelovanja. Vijeće za trgovinu uslugama nadgleda provođenje GATS sporazuma, koji određuje opća pravila unutar trgovine uslugama i brine o dodacima koji reguliraju pojedine sektore usluga. Vijeće za prava intelektualnog vlasništva u trgovini kontrolira djelovanje o primjeni Sporazuma TRIPS koji sadrži odredbe kojima se upravlja nediskriminacijskim ponašanjem članica. Ovo vijeće za provedbu TRIPS pod nadzorom nema niže odbore (Vizjak, 2007:113-120).

Budući da svaka zemlja članica ima svog predstavnika u pojedinom organu ustroja Svjetske trgovinske organizacije, ističe se da kroz odabrane predstavnike svaka zemlja može iskazati svoje potrebe, ali i dobiti koristi koje proizlaze iz članstva u organizaciji.

Trgovinski odbor također tvori dio ustroja WTO-a. Odgovorni su za nadgledanje odnosa specifičnih multilateralnih ili plurilateralnih sporazuma ili specifičnih područja rada koja su im dodijeljena od strane glavne skupštine. Odbori služe za raspravljanje na koji način se može poboljšati trgovina. Također, potrebno je istaknuti da Glavna skupština kao i neka druga trgovinska vijeća mogu od trgovinskih odbora zahtijevati provođenje rasprave kao i podnošenje izvješća o određenim pitanjima iako to ne pripada u redovne zadaće odbora. Trgovinski se odbori sastaju jednom unutar svaka dva do tri mjeseca (Adamić, 2001:38-39).

Zbog tako čestog sastajanja Trgovinskog odbora jasno se daje zaključiti da je naglasak stavljen na trgovinu što i predstavlja područje djelovanja odbora. Također, naziv odbora povezuje se s nazivom organizacije čime se jasno uviđa važnost trgovine kao osnovnog područja djelovanja.

Prema podacima sa službene stranice Svjetske trgovinske organizacije (2021), važno je istaknuti kako je prva žena i Afrikanka na čelu Svjetske trgovinske organizacije. Ngozi Okonjo-Iweala prva žena u povijesti koja je izabrana za vođenje organizacije. Smatra se da bi mogla oživjeti projekte slobodne trgovinske zone, koji su doživjeli propast tijekom mandata američkog predsjednika Donalda Trumpa. U nastavku rada biti će više riječ o problemima s kojima se susreće Svjetska trgovinska organizacija.

2.1.4. Ciljevi i zadaci

Djelovanje organizacije zahtjeva financijska sredstva čija je namjena učinkovito korištenje i raspodjela. S obzirom na to zadaća glavnog direktora je procijeniti potrebna financijska sredstva na godišnjoj razini kako bi svi organi i tijela unutar organizacije mogli funkcionirati. Glavni direktor organizacije sastavlja i predaje izvješće Odboru za proračun, financije i upravljanje, u kojemu se predstavnici zemalja članica te koji mogu prihvatiti ili odbaciti predloženi proračun. U situaciji prihvatanja predloženog proračuna daje se preporuka Glavnoj skupštini za daljnje postupke. Zatim ona prihvaća navedeno izvješće te određuje godišnji proračun koji mora biti odobren od strane 2/3 većinom glasova. Ovo također predstavlja rijedak slučaj kada organi u WTO-u odlučuju prema većini glasova jer se pretežno odluke donose konsenzusom što predstavlja primarni način odlučivanja (Vizjak, 2007:135-136).

Matić u knjizi (2004) govori kako je ključni cilj Svjetske trgovinske organizacije daljnji razvitak sustava slobodne multilateralne trgovine čime se podržava i olakšava postizanje bržeg rasta proizvodnje roba i usluga, pune zaposlenosti, povećanje stopa rasta realnog dohotka i efektivne potražnje, a onda i brži rast životnog standarda stanovništva u zemljama članicama.

Barković, Lulić (1999) ističu kao glavni zadatak Svjetske trgovinske organizacije uspostavljanje trgovinskih pregovora i smanjivanje trgovinskih barijera s ciljem ostvarivanja slobodne trgovine.

“Prema zaključcima iz Marakeša zadaće jesu (Matić, 2016:9):

- a) Osiguranje provedbe već sklopljenih i svih budućih multilateralnih sporazuma,
- b) Organiziranje novih trgovinskih pregovora o daljnjoj liberalizaciji nacionalnih tržišta,
- c) Razmatranje i nadzor trgovinskih politika zemalja članica,
- d) Osiguranje međunarodnoga sudišta za rješavanje trgovinskih sporova zemalja članica,
- e) Suradnja s ostalim organizacijama važnima za globalnu ekonomsku politiku,
- f) Pomaganje i pružanje tehničke pomoći slabije razvijenim zemljama, te
- g) Poštivanje i promicanje normi za zaštitu ljudskoga okoliša.“

Sveukupno gledano može se reći kako djelovanje vodećih svjetskih gospodarstava uvelike doprinosi stvaranju svjetskog trgovinskog sustava, te se tako stvaraju i organizacije koje određuju svoja prioritetna područja djelovanja i razvoja kako bi u konačnici ostvarile svoje ciljeve.

Tako, ciljevi WTO-a jesu usmjereni na razvoj samoodrživog gospodarskog razvoja zemalja članica kako bi se njihove prednosti maksimalno mogle iskoristiti, a odnose se na svjetsku razmjenu dobara i usluga.

Uz navedene i objašnjene ciljeve prema kojima djeluje Svjetska trgovinska organizacija, potrebno je spomenuti i osnovna načela na kojima se temelji njezino djelovanje prilikom stvaranja multilateralnog liberalnog trgovinskog sustava.

„Osnovna načela multilateralnoga trgovinskog sustava kojega definira i promiče Svjetska trgovinska organizacija izvedena su iz načela na kojima se temeljio i GATT 1947. To su (Matić, 2016:9):

- a) Načelo nediskriminacije u trgovini,
- b) Načelo nacionalnog tereta,
- c) Načelo reciprociteta,
- d) Načelo liberalizacije trgovine i
- e) Načelo transparentnosti.“

Načelo nediskriminacije u trgovini osniva se na dvjema klauzulama koje se odnose na najpovlaštenije nacije i klauzuli nacionalnog postupanja te su one sadržane u svim multilateralnim sporazumima iz integracije WTO-a. Načelo nacionalnog tereta se odnosi na zabranjivanje diskriminacije između domaćih i uvoznih roba i usluga, to jest diskriminaciju između domaćih i inozemnih dobavljača i nositelja prava intelektualnog vlasništva. Prema navedenom načelu zahtjeva se da sve članice WTO-a tretiraju druge članice na jednak način. Načelo reciprociteta se odnosi na osiguranje poštovanja suvereniteta države, ostvarenje načela jednakosti države te zaštitu interesa domaćih državljana. Načelo liberalizacije trgovine temelji se na poticanju konkurencije i dodatne pomoći nerazvijenim zemljama. Načelom je osigurano obvezno pokretanje novih krugova pregovora s ciljem daljnje liberalizacije, a ponajviše trgovine poljoprivrednim proizvodima i tekstilom, uslugama i pravima intelektualnog vlasništva. Posljednje, načelo transparentnosti predstavlja zabranjivanje carinskih ograničenja te propisuje da sve zaštitne mjere kao i relevantni propisi trebaju biti registrirani u WTO-u i dostupni svakoj članici te da se mogu mijenjati samo na osnovi propisane procedure. Načelo je značajno ojačano u pogledu da se sve više carinskih stopa ograniči na visini koja se stvarno i primjenjuje, što je dalo sigurnost i povećalo investicije (Grgić, Bilas, 2008: 220).

2.2. Problemi funkcioniranja

Postoji niz problema koji se vežu uz djelovanje WTO-a. Prije svega, to se odnosi na razliku između bogatih i siromašnih, u smislu tretiranja nerazvijenih zemalja te pogodovanje razvijenim zemljama. Također, smatra se da se učinci djelovanja Svjetske trgovinske organizacije negativno reflektiraju na zaposlenost, okoliš, te investicije. Problemi koji se javljaju s pitanjem zaposlenosti i velikih razlika između razvijenih i nerazvijenih zemalja WTO objašnjavana način da slobodna trgovina bez obzira na to pospješuje rast ekonomije svake zemlje članice. No, u svezi s tim veliku ulogu ima brzina kojom će se pojedina zemlja prilagoditi te biti spremna reagirati na dolazak konkurencije. WTO na navedene probleme reagira provedbom procesa liberalizacije čime daje mogućnost zemljama da se postupno prilagode. Mnoga su razmišljanja usmjerena ka tome da su nerazvijene zemlje poprilično nemoćne u WTO-u. S druge strane, WTO govori da upravo članstvo zemalja u organizaciji povećava pregovaračku moć te smatra da bi ona uvelike bila manja izvan članstva. Također smatra da veliku ulogu imaju sporazumi kao rezultat multilateralnih pregovora koji su prethodno objašnjeni te koji vrijede za sve zemlje članice jednako što se povezuje s načelom nacionalnoga postupanja po kojemu djeluje organizacija (WTO, 2021).

Kada se govori o smanjivanju trgovinskih ograničenja te omogućavanju slobodnog protoka trgovine, problem se javlja zbog toga što WTO na neki način zanemaruje nedovoljnu razvijenost zemalja u tranziciji, te prilikom svog djelovanja ne uzima u obzir interese i mogućnosti svih zemalja članica. U svezi s tim, povezuje se i problem koji se odnosi na komercijalne interese od strane WTO-a iako slobodna trgovina pozitivno utječe na razvoj ekonomije postoje suprotna mišljenja drugih autora.

Prema podacima Rupčić (2001) problemi koji se povezuju s djelovanjem Svjetske trgovinske organizacije odnose se na to da ona predstavlja alat kojim upravlja određena skupina i predstavlja neku vrstu klana. No zapravo se to ne može smatrati istinom jer svaka zemlja članica može odbaciti pojedine interese grupe te mora prihvatiti pravila WTO-a koja se odnose na sve zemlje članice. Također, problem koji se povezuje s radom organizacije govori o tome da je ona nedemokratska. Navedeni problem, u pravilu, ne može biti prihvaćen kao istina jer se sve odluke donose na primjeni konsenzusa, znači da svaka zemlja članica ima pravo glasa i sve zemlje članice u pravilu imaju istu razinu pregovaračke moći.

Boris Teški za Lider (2020) govori da mjere za spas moraju biti nediskriminacijske, te da se mora znati koje su dugoročne posljedice za gospodarstvo kao i za državni proračun, te ne smiju pogodovati kratkoročnim interesima ili pravilima financijskih institucija. Zemlje koje su nositeljice ekonomskog liberalizma svojim ekonomskim mjerama i pomoći gospodarstvu ne vode računa o deficitima, kao ni o tečajevima, s ciljem održavanja ekonomske aktivnosti. Očekuju se posljedice ne samo na gospodarstvo već će se i produbiti ekonomsko i socijalno raslojavanje, te će se pogoršati odnosi između socijalnih struktura društva koji se nastavljaju na globalnu financijsku krizu. Također otvaraju se pitanja vezana uz korupciju, liberalizam, zatvorene i otvorene ekonomije, Europske unije i izazova zajedništva kao i mnoga druga.

Prema prethodno navedenom, djelovanje Svjetske trgovinske organizacije je suočeno s mnoštvom problema i izazova prilikom omogućavanja multilateralne liberalne svjetske trgovine. Ona mora biti usmjerena na poduzimanje novih mjera kako bi dokazala i odgovorila na sve izazove da njezino djelovanje za sve zemlje članice pozitivno utječe na svaku zemlju članicu. U nastavku rada biti će prikazani brožčani podaci koji se temelje na ciljevima i zadacima WTO- u svrhu utvrđivanja stvarne koristi za Republiku Hrvatsku.

3. Metodologija rada

Prilikom istraživanja za potrebe ovog rada odabrani su podaci stručne literature i službenih stranica koje se ponajviše odnose na službenu stranicu Svjetske trgovinske organizacije te Državnog zavoda za statistiku. Definiranje i objašnjavanje pojmova globalizacije i Svjetske trgovinske organizacije temelj su ovog rada, te se navedeno odnosi na metodu deskripcije koja je nužna za početak svakog istraživanja. Uz definiranje ključnih pojmova, važna je i interpretacija ključnih sporazuma, ciljeva i zadaća koje obavlja organizacija gdje je korištena metoda analize. U nastavku pisanja teorijskog dijela rada korištena je metoda komparacije gdje se uspoređuju ciljevi i zadaci Svjetske trgovinske organizacije i Općeg sporazuma o carinama i trgovini. Nakon toga orijentacija rada usmjerena je na strukturnu podjelu organizacije, te je prikazan uži krug strukturne podjele te u svezi s tim korištena je metoda dedukcije pomoću koje se prikazuju pojedinačni zadaci djelovanja svakog dijela strukturne podjele. Nakon toga korištena je metoda indukcije pomoću koje su doneseni zaključci o pojedinačnim ciljevima Svjetske trgovinske organizacije i Općeg sporazuma o carinama i trgovini.

Korištenjem znanstvenih i stručnih radova, objašnjen je povijesni pregled pristupanja Republike Hrvatske Svjetskoj trgovinskoj organizaciji gdje se jasno vidi korištenje metode sinteze odnosno postupak objedinjavanja. Ovdje se odvija generalizacija cjelokupnog rada i korištena je metoda specijalizacije na područje Republike Hrvatske i usmjerena na učinke djelovanja organizacije na održivi razvoj. Nakon kratkog teorijskog pregleda, korišteni su podaci Državnog zavoda za statistiku za razdoblje 2018. i 2019. godine. Prema navedenom izvoru prikazuju se podaci omjera izvoza i uvoza. Prema istom izvoru prikazani su podaci izvoza i uvoza prema djelatnostima gdje su uzete djelatnosti odnose na poljoprivredu, šumarstvo i ribarstvo, rudarstvo, prerađivačku industriju, te opskrbu električnom energijom. Korištenim podacima službene stranice Hrvatske narodne banke kojima se prikazuje ukupan broj stanovnika u milijunima, te iznos BDP-a po glavi stanovnika u eurima za razdoblje od 2017. do 2020. godine. Korišteni podaci Državnog zavoda za statistiku, za razdoblje 2019. i 2020. godinu, uzeti su u svrhu prikazivanja ukupne zaposlenosti i ukupne nezaposlenosti s aspekta ukupnog broja aktivnog stanovništva, te se iskazuju podaci stope registrirane nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj. Prema podacima Instituta za razvoj poslovnog upravljanja iskazuju se podaci gospodarskih rezultata koji se odnose na domaće gospodarstvo, međunarodnu trgovinu i strane investicije, te su navedeni podaci prikazani za razdoblje od 2017.

do 2021. godine. Prema istom izvoru provedena je komparacija Hrvatske s odabranim zemljama, a koje se odnose na prvih i posljednjih deset zemalja na ljestvici svjetske konkurentnosti u 2021. godini. Navedena usporedba provodi se i prema razdoblju te se postignuti rezultati u 2021. godini uspoređuju s 2020. godinom.

Na kraju istraživanja i prikupljanja podataka u svrhu pisanja ovog rada, iskazani su podaci utjecaja Covid-19 virusa na svjetsko gospodarstvo. U tu svrhu korišteni su podaci službene stranice Svjetske trgovinske organizacije koji iskazuju kretanje robne razmjene za razdoblje od 2017. do 2021. godine.

4. Opis istraživanja i rezultati istraživanja

Poglavlje se temelji na empirijskom dijelu koji je usmjeren na tri stupa održivog razvoja Republike Hrvatske s tim da se poseban naglasak stavlja na gospodarstvo koje je direktno povezano s ciljevima i zadacima Svjetske trgovinske organizacije. Prikazani su podaci o pristupanju Hrvatske članstvu Svjetske trgovinske organizacije, te je ukratko objašnjena potreba učlanjenja u WTO kako bi Hrvatska postala punopravnom članicom Europske unije. Na kraju poglavlja prikazani su podaci o utjecaju pandemije Covid-19 što se na Svjetsku trgovinsku organizaciju odrazilo u velikoj mjeri.

4.1. Članstvo Republike Hrvatske u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji

Nakon osamostaljenja i proglašenja neovisne države, Hrvatskoj je pripalo članstvo u GATT-u. Zbog političkog stanja, nerazvijenosti zemlje te ratnih posljedica, postupak pristupanja članstvu bio je poprilično dug. Postupak primitka je završen 2000. godine kad je Republika Hrvatska postala punopravnom članicom WTO-a.

Cijeli postupak pristupanja, objašnjava Matić (2016), započinje procedurom za ulazak u GATT koji je službeno pokrenut 1993. godine kada je Hrvatska dobila status promatrača. Iste godine Tajništvu je predana prijava za članstvo, a Tajništvo obavještava Opće vijeće i ostale punopravne članice Svjetske trgovinske organizacije. Prilikom nastanka nejasnoća u procesu pristupanja, Tajništvo je zahtijevalo od Vlade Republike Hrvatske rješavanje navedenih pitanja. Nakon toga uslijedili su multilateralni pregovori na kojima je odgovoreno na postavljena pitanja, odvijali su se bilateralni pregovori sa svim članicama koje su pokazivale interes za gospodarski sustav Hrvatske. Prema tome izvršene su izmjene u zakonodavstvu, a svi pregovori završeni su 1999. godine. Hrvatska je postala punopravnom članicom 30. studenog 2000. godine, nakon što je Sabor ratificirao sporazum o pristupu Svjetskoj trgovinskoj organizaciji.

Potencijalne prednosti članstva za Hrvatsku u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, prema Barković i Lulić (1999) odnose se na:

1. Postajanje dijela organiziranog mehanizma rješavanja sporova,
2. Stabilnost u vanjskim ekonomskim odnosima,
3. Ubrzanje tranzicijskog procesa,
4. Dugoročni rast,

5. Zaštita domaćih poduzetnika od iskrivljenih etičkih standarda,
6. Osiguranje slobodne tržišne utakmice,
7. Privlačenje stranih investicija.

Također, Radošević (1999) smatra da je neizostavan aspekt napretka gospodarstva regulacija financijskih tržišta, dok Perišin (2007) ističe važnost slobode kretanja roba.

Uz navedene potencijalne prednosti koje Hrvatska može iskoristiti pristupom u članstvo Svjetske trgovinske organizacije, važno je spomenuti da je došlo do promjena u carinskim stopama koje su prikazane u Tablici 2.

Tablica 2: Promjene carinskih stopa

Vrsta proizvoda	Prije pristupa	Nakon pristupa
Industrijski	9,7%	6,5%
Poljoprivredni	33,7%	25%
Riba i riblji proizvodi	32,1%	15,5%

Izvor: Izrada autora prema MVEP (2021)

Tablica 2. prikazuje promjene carinskih stopa pristupom Hrvatske Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Prema prikazanim podacima jasno je vidljivo da je došlo do smanjenja prema svim navedenim vrstama proizvoda nakon pristupa članstvu organizacije. Najveće smanjenje odnosi se na ribu i riblje proizvode što iznosi manje za 16,6 postotnih poena, a najmanje smanjenje je 3,2 postotna poena te se navedeno smanjenje odnosi na industrijske proizvode. Nisu zanemarivi ni poljoprivredni proizvodi kod kojih je došlo do smanjenja za 8,7 postotna poena.

Važno je istaknuti i prijem Republike Hrvatske u članstvo Europske unije čiji se postupak značajno ubrzava 2000. godine nakon pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. Zahtjev za prijem u punopravno članstvo Europske unije podniet je 2003. godine a Vijeće Europske unije donosi odluku o pokretanju postupka i poziva Europsku komisiju da iznese mišljenje o zahtjevu Republike Hrvatske.

Nakon toga, 2004. godine Republika Hrvatska sukladno odgovorima na postavljena pitanja, temeljem rezultata provjera dobiva službeni status zemlje kandidatkinje. Nakon šest godina

pregovaranja potpisan je Ugovor u pristupanju čime je Hrvatska postala državom pristupnicom Europske unije. Ratificiranjem postupka od strane Hrvatskog sabora 2013. godine Hrvatska je postala punopravnom članicom Europske unije (Matić, 2016:15-16).

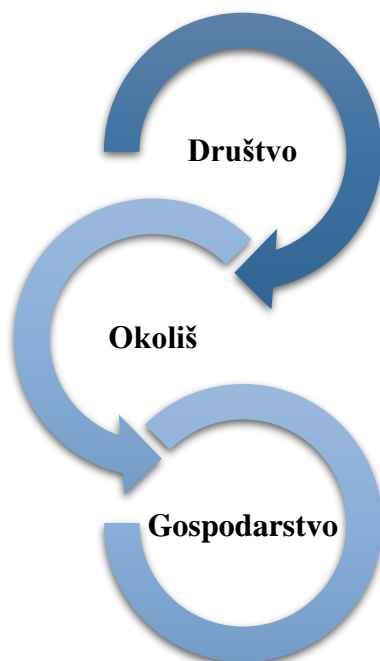
4.2. Koncept održivog razvoja

Goodstein (2003) održivi razvoj definira kao sprječavanje narušavanja životnog standarda za buduće generacije odnosno zadovoljavanje potreba sadašnjice pri čemu se ne ugrožava životni standard budućih generacija.

Črnjar (2002) objašnjava koncept održivog razvoja kao pojam koji se odnosi na:

- Očuvanje prirodnih resursa,
- Veću pravednost u raspodjeli resursa i bogatstva,
- Uvođenje i primjenu novih tehnologija,
- Razlikovanje kod koncepta rasta i koncepta razvoja,
- Odustajanje od aktivnosti koje bi mogle ugroziti interese budućih naraštaja i
- Prihvaćanje održivog razvoja kao filozofskog pristupa i pragmatičnog djelovanja.

Koncept održivog razvoja je s jednog aspekta shvaćanja vrlo jednostavan, dok je s drugog iznimno složen. Kako bi koncept bio primjenjiv i kako bi imao pozitivne efekte potrebno je uključivanje cjelokupne zajednice. Ipak, neophodno je shvatiti da je riječ o temeljitim promjenama koje nisu samo mrtvo slovo na papiru. S postizanjem određenih ciljeva održivi razvoj nije gotov i ne može se shvatiti kao završen proces, nego je potrebno kontinuirano ostvarivati ciljeve i postavljati izazove kako bi se unaprijedio cjelokupan životni standard i u skladu s tim doprinijelo dobroj sadašnjosti i još boljoj budućnosti.

Slika 1: Stupovi održivog razvoja

Izvor: Izrada autora prema Kordej-De Villa, Stubbs i Sumpor (2009)

U pogledu održivog razvoja važno je istaknuti da Republika Hrvatska od samog početka članstva u Europskoj uniji prati njezine trendove u pogledu zaštite društva, okoliša i gospodarstva. Na slici 1 prikazani su stupovi održivog razvoja koje detaljno objašnjava Hrvatska gospodarska komora. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore (HGK) (2019) društvo, odnosno socijalna sastavnica predstavlja borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu. Fokus je na sprječavanju nastanka većeg siromaštva i na uspostavljanju potpora skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Okoliš se odnosi na razvoj zelenih gradova tj. uspostavu održivih, sigurnih i otpornih gradova i naselja, razvoj zelene infrastrukture te razvoj zelene infrastrukture kroz ubrzanu sanaciju, očuvanje, obnovu i održivo upravljanje prostorom u urbanim sredinama. Gospodarstvo kao iznimno značajan stup održivog razvoja veže se uz članstvo Hrvatske u WTO-u kroz razne ekonomske aspekte što je prethodno prikazano kao potencijalne prednosti.

4.2.1. Gospodarstvo kao stup održivog razvoja

Velika uloga djelovanja Svjetske trgovinske organizacije ogleda se kroz funkcioniranje svake pojedine zemlje članice. S obzirom na veliku važnost koja se usmjerava na gospodarstvo, u svrhu istraživanja za potrebe ovog rada, u nastavku su istaknuti učinci djelovanja organizacije na gospodarstvo te su u vezi s tim prikazani podaci iskazani u tabličnom i/ili grafičkom obliku.

U ovom radu fokus je stavljen na trgovinu kao jednu od glavnih gospodarskih grana u Hrvatskoj. U vezi s tim dovodi se i djelovanje Svjetske trgovinske organizacije čiji će učinci na gospodarstvo Hrvatske biti prikazani u nastavku.

4.2.1.1. Pokazatelji omjera robnog izvoza i uvoza

S obzirom da je omogućavanje slobodne trgovine i poticanje međunarodne robne razmjene jedan od osnovnih ciljeva djelovanja Svjetske trgovinske organizacije, Tablica 3. prikazuje omjer izvoza i uvoza za 2018. i 2019. godinu u svrhu prikazivanja učinaka na gospodarstvo Republike Hrvatske.

Tablica 3: Omjer izvoza i uvoza

	2018	2019
Izvoz	107.913.440	112.877.765
Uvoz	176.216.726	185.197.405
Saldo	-68.302.286	-72.319.640

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS (2020)

Tablica 3. prikazuje podatke robnog uvoza i izvoza Republike Hrvatske s inozemstvom u 2018. i 2019. godini iskazano u milijunima kuna. S obzirom da je uvoz u 2018. godini veći od izvoza za 68 302 286 milijuna kuna, dok je u 2019. godini zabilježen još veći rast uvoza koji je povećao negativan saldo za oko 4 milijuna zaključuje da je u tom pogledu vanjskotrgovinska bilanca negativna te da postoji izvozni deficit u navedenom području.

4.2.1.2. Pokazatelji omjera izvoza i uvoza po djelatnostima

Poljoprivreda zauzima posebno mjesto u sporazumima i ograničenjima Svjetske trgovinske organizacije, a ribarstvo je vrlo aktualan predmet sporova, te je zbog toga u Tablici 4. prikazan omjer uvoza i izvoza prema odabranim djelatnostima.

Tablica 4: Odnos izvoza i uvoza po djelatnostima

	Izvoz		Uvoz	
	2018	2019	2018	2019
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	5.167.797	5.261.754	5.008.582	5.262.628
Rudarstvo	711.904	1.109.998	12.678.736	9.336.580
Prerađivačka industrija	96.928.511	101.817.522	153.143.772	165.153.647
Opskrba električnom energijom	1.931.594	1.919.901	4.098.109	4.357.405

Izvor: Izrada autora prema podacima DZS (2019)

Tablica 4. prikazuje podatke o uvozu i izvozu prema odabranim djelatnostima NKD-a 2007. za razdoblje 2018. i 2019. godine iskazano u kunama. Uočljivo je da se prema prikazanim podacima u tablici najviše dobara izvozi u 2018. godini iz djelatnosti prerađivačke industrije u iznosu od 96.928.511 milijuna kuna, slijedi ju poljoprivredna djelatnost koja se odnosi i na djelatnosti šumarstva i ribarstva a iznosi nešto više od 5 milijuna kuna. Neizostavnu ulogu u izvozu ima i opskrba električnom energijom koja iznosi skoro 2 milijuna kuna, a najmanji iznosi izvoza se odnose na rudarstvo koje je manje od 1 milijun kuna. Sve navedene djelatnosti izvoza u 2018. godini su porasle u 2019 godini, ali taj rast nije bio značajan. S druge strane kada se promatraju podaci uvoza za promatrane djelatnosti uočljiva je velika razlika u iznosima uvoza i izvoza. Najveća razlika je vidljiva kod djelatnosti rudarstva gdje uvoz iznosi nešto više od 9 milijuna kuna u 2019. godini, te je potrebno spomenuti kako se smanjio u odnosu na 2018. godinu. Rast je uočljiv i kod drugih djelatnosti te iznosi 100 i 300 tisuća kuna.

4.2.1.3. Pokazatelji BDP-a po stanovniku

Brži rast životnog standarda pojedinca u zemljama članicama također predstavlja jedan od ciljeva Svjetske trgovinske organizacije. Prema tome, Tablica 5. prikazuje BDP *per capita* koji je direktan pokazatelj životnog standarda i kvalitete života u Hrvatskoj.

Tablica 5: Iznos BDP-a po glavi stanovnika

	2017	2018	2019	2020
Broj stanovnika	4,125	4,088	4,065	4,047
BDP po stanovniku	11,942	12,716	13,349	12,186

Izvor: Izrada autora prema HNB (2021)

Tablica 5. prikazuje podatke BDP-a po glavi stanovnika i broja stanovnika Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2020. godine. Podaci broja stanovnika iskazani su u milijunima, te je uočljivo da se broj stanovnika kroz promatrana razdoblja smanjuje. Podaci za BDP po glavi stanovnika iskazani su u eurima. Uočljivo je da se povećao u 2019. godini u odnosu na protekle dvije, te bilježi smanjenje u 2020. godini. Kada povežemo navedena dva pokazatelja jasno se vidi smanjenje BDP-a koji je indikator smanjenja proizvodnje, a dolazi i do smanjenja broja stanovnika.

Također, podaci o BDP-u po stanovniku povezani su s brojem zaposlenih i nezaposlenih, te je u nastavku prikazana tablica ukupne zaposlenosti i nezaposlenosti s pogledom na ukupan broj aktivnog stanovništva, te su dati podaci stope registrirane nezaposlenosti.

4.2.1.4. Pokazatelji omjera zaposlenosti i nezaposlenosti

Jedan od ciljeva Svjetske trgovinske organizacije je poticanje pune zaposlenosti, te u svezi s tim, prikazuje se omjer zaposlenosti i nezaposlenosti kroz pregled ukupnog aktivnog stanovništva Hrvatske, te se iskazuje stopa registrirane nezaposlenosti. Navedeni podaci prikazani su za razdoblje od 2019. do 2021. godine.

Tablica 6: Omjer zaposlenosti i nezaposlenosti

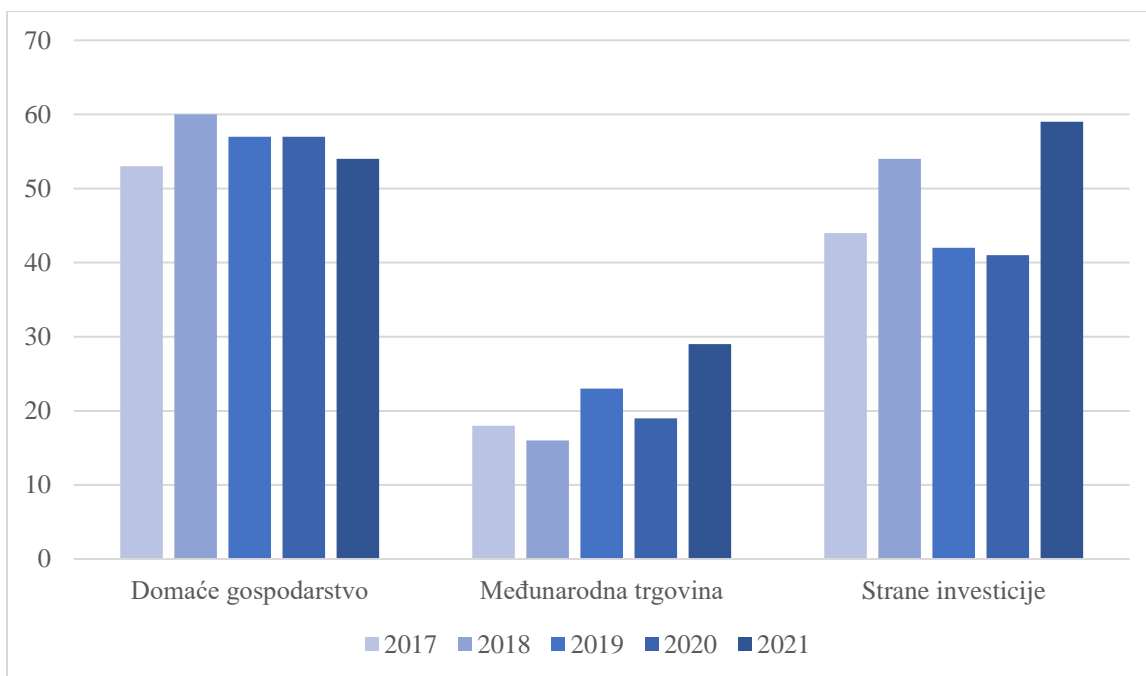
	2019	2020	2021
Ukupno zaposleni	1.543.091	1.525.054	1.515.288
Ukupno nezaposleni	128.450	156.550	165.345
Aktivno stanovništvo	1.671.541	1.681.604	1.680.633
Stopa registrirane nezaposlenosti	7,7%	9,3%	9,8%

Izvor: Izrada autora prema DZS (2021)

Tablica 6. prikazuje da se stopa registrirane nezaposlenosti povećala za oko 1 postotni poen u 2021. u odnosu na 2019. godinu. Ukupno zaposlenih u 2019. godini bilo je nešto više od 1,5 milijuna ljudi, dok se taj broj smanjio u 2020. godini za skoro 20 tisuća osoba, te oko 10 tisuća osoba u 2021. S druge strane u promatranim godinama broj nezaposlenih osoba u Hrvatskoj se povećava, te povećanje iznosi oko 30 tisuća iz godine u godinu.

4.2.1.5. Pokazatelji gospodarskih rezultata

Članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji po svojoj definiciji bi trebalo doprijeti jačanju domaćeg gospodarstva, rastu međunarodne trgovine i porastu stranih investicija. S obzirom na to u nastavku se grafičkim prikazom iskazuju gospodarski rezultati.

Grafikon 2: Gospodarski rezultati

Izvor: Izrada autora prema IMD (2021)

Grafikon 2. prikazuje gospodarski prikaz Republike Hrvatske koji se odnosi na domaće gospodarstvo, međunarodnu trgovinu i strane investicije za razdoblje od 2017. do 2021. godine. Prikazani podaci iskazani su u postotnom omjeru. Domaće gospodarstvo koje se ponajviše odnosi na cijene, realni BDP, prihode od turizma, te zaposlenost, može se uočiti kako je u 2018. poraslo za oko 7% u odnosu na 2017. godinu, dok je u 2021. palo za oko 3% u odnosu na 2019. i 2020. godinu, te je veće u odnosu na 2017. godinu. Zatim međunarodna trgovina koja podrazumijeva odnos međunarodne trgovine kao i otpornost gospodarstva prikazuje kako je Hrvatsko gospodarstvo suočeno s trendom rasta. Prema prikazanim podacima rast iznosi 10% u 2021. u odnosu na 2017 godinu, te predstavlja povoljnu situaciju za Hrvatsku. Strane investicije koje pomažu rastu i razvoju Hrvatske, što se ponajviše odnosi na tehnologiju, menadžment, kvalificiranu radnu snagu, međunarodne proizvodne mreže, kao i pristup tržištima, imaju vrlo velik značaj za zemlju primateljicu. S obzirom na to, Hrvatska je doživjela veliki rast stranih ulaganja u 2018. godini u odnosu na 2017., te nakon toga dvije godine za redom doživljava smanjenje investicija, te u 2021. godini dolazi do ponovnog rasta.

4.2.1.6. Pokazatelji svjetske konkurentnosti

Prema Institutu za razvoj poslovnog upravljanja prikazuju se podaci rangiranih zemalja za razdoblje 2020. i 2021. godine. Ukupni podaci Instituta obuhvaćaju 63 zemlje članice koje se analiziraju na temelju četiri kriterija koji se odnose na: gospodarske rezultate, efikasnost javnog sektora, efikasnost poslovnog sektora i infrastrukturu.

Tablica 7: Svjetska konkurentnost

Zemlja	2020.	2021.	Zemlja	2020.	2021.
Švicarska	3	1	Meksiko	53	55
Švedska	6	2	Kolumbija	54	56
Danska	2	3	Brazil	56	57
Nizozemska	4	4	Peru	52	58
Singapur	1	5	Hrvatska	60	59
Norveška	7	6	Mongolija	61	60
Hong Kong	5	7	Botsvana	0	61
Tajvan	11	8	Južna Afrika	59	62
UAE	9	9	Argentina	62	63
SAD	10	10	Venezuela	63	64

Izvor: Izrada autora prema IMD (2021)

Podacima u Tablici 7. prikazano je prvih deset i posljednjih deset zemalja od ukupno 63 zemlje koje se promatraju u analizi Instituta za razvoj poslovnog upravljanja. Prema prikazanim podacima jasno se vidi kako je većina zemalja porasla na ljestvici u 2021. godini u odnosu na 2020. Naglasak se stavlja na Republiku Hrvatsku koja se nalazi na 59. mjestu, te se u odnosu na proteklu godinu popela za jedno mjesto. Potrebno je istaknuti da za Hrvatsku to ne predstavlja poseban napredak jer se pomak od svega jednog mjesta ne može smatrati uspjehom kao i to da se Hrvatska prema rangiranim zemljama nalazi u krugu zemalja kao što su Mongolija, Botsvana i Južna Afrika.

4.2.2. Društvo i okoliš kao stupovi održivog razvoja

Iako Svjetska trgovinska organizacija u svom djelovanju ističe važnost cjelokupnog održivog razvoja, s aspekta društva i okoliša ona nema direktan utjecaj na razvoj i poboljšanje istih već može indirektno potpomoći kroz omogućavanje slobodne trgovine. Na službenoj stranici (WTO, 2021) navode kako imaju važnu ulogu u postizanju ciljeva održivog razvoja do 2030. i ističu trgovinu kao pokretača gospodarskog rasta. Stoga se u nastavku rada prikazuju razvojni smjerovi Hrvatske do 2030. godine.

Prema podacima iz Nacionalne razvojne strategije (NN, 2021), vizija Hrvatske ogleda se kroz četiri razvojna smjera putem kojih nastoji ostvariti kvalitetne uvjete života, očuvanje prirodnih resursa, kreativne i sigurne zemlje te i druge ciljeve za sadašnje i buduće generacije.

Grafikon 3: Razvojni smjerovi Hrvatske do 2030. godine

Izvor: Izrada autora prema NN (2021)

Prvi razvojni smjer odnosi se na održivo gospodarstvo i društvo, te prema njemu Hrvatska svoj gospodarski rast i razvoj temelji na povećanju produktivnosti u javnom i privatnom sektoru, stvaranju znanja te poticanju ulaganja, inovacija i novih tehnologija radi ostvarivanja dinamičkog

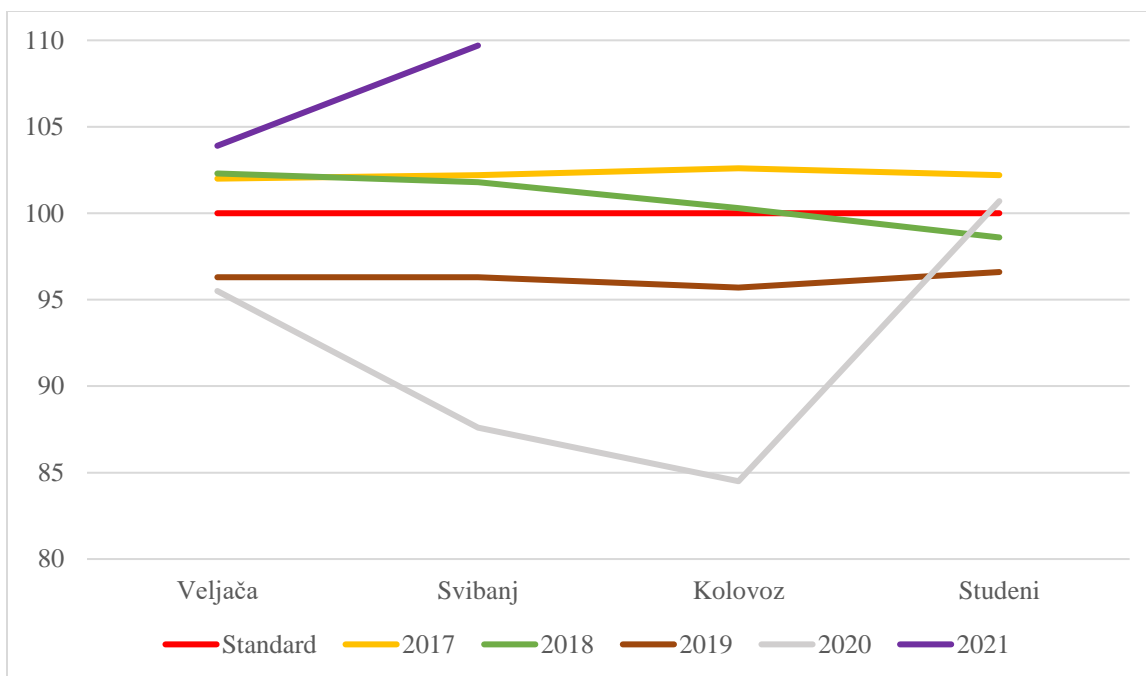
i izvozno orijentiranog gospodarstva. Drugi razvojni cilj odnosi se na jačanje otpornosti na krize gdje se nastoji osigurati stabilna i sigurna zemlja s jasno definiranim međunarodnim položajem. Jačanje otpornosti na krize dovest će do podizanja kvalitete života za sve građane, čemu pridonosi borba protiv siromaštva. Sljedeći razvojni smjer je ravnomjeren regionalni razvoj koji je neostvariv bez održivog i trajnog rasta i smanjivanja socijalnih razlika.

Kako je u Hrvatskoj čest slučaj suočavanja s preprekama u pogledu ravnomjernog regionalnog razvoja, nastoji se podupirati iskorištavanje svih potencijala na regionalnoj razini.

Posljednji razvojni smjer odnosi se na zelenu i digitalnu tranziciju. Cilj je da Hrvatska bude europska predvodnica u pretvaranju klimatskih i ekoloških izazova u prilike, osiguravanjem pravedne i uključive tranzicije prema klimatskoj neutralnosti. Zelena i digitalna tranzicija ostvarit će se prelaskom na čistu i dostupnu energiju, poticanjem zelenih i plavih ulaganja, jačanjem samodostatnosti u proizvodnji hrane i dr. Nastoji se da Hrvatska postane predvodnicom u zelenom gospodarstvu i uvođenju čistih, jeftinih i zdravijih oblika prijevoza, te će se ulagati u digitalnu infrastrukturu i poticati digitalna rješenja u interesu građana i hrvatskog gospodarstva (Narodne novine, 2021).

4.3. Utjecaj pandemije Covid-19

Kriza uzrokovana pojavom zdravstvene ugroze pandemije Covid – 19 dosegla je razinu financijske krize 2008. – 2009. godine (HUP, 2020). Učinci djelovanja navedene krize imali su snažan utjecaj na globalno gospodarstvo što je rezultiralo padom robne razmjene između Hrvatske i drugih zemalja. Došlo je do problema izvoza vlastitih dobara, no isto tako dolazi do problema uvoza dobara. Zbog svih problema s kojima su se svjetska gospodarstva susrela, možemo reći kako je trgovina bila paralizirana. U skladu s tim, Svjetska trgovinska organizacija je gotovo u potpunosti izgubila svoj smisao o čemu svjedoče podaci WTO barometra prikazani Grafikonom 5. S obzirom na to da navedena kriza još uvijek traje te se pojavljuju novi sojevi, teško je sa sigurnošću reći kako će se ona odraziti na međunarodnu trgovinu u budućnosti.

Grafikon 4: Kretanje robne razmjene

Izvor: Izrada autora prema WTO (2021)

Grafikon 4. prikazuje podatke barometra robne razmjene u pet promatranih godina za tromjesečje svake promatrane godine. Barometrom se prikazuju vrijednosti u stvarnom vremenu o trendovima u svjetskoj trgovini. Sve vrijednosti ispod indeksa 100 predstavljaju rast ispod trenda. Prema tome za 2017. godinu od veljače do studenog robna razmjena je bila iznad trenda.

Tijekom 2018. godine prema promatranim tromjesečjima uočljiva je konstanta robne razmjene sve do studenog kada je došlo do blažeg pada te je vrijednost pala ispod 100 i iznosila 98,6. Za 2019. godinu važno je istaknuti kako je to prva godina u kojoj je došlo do naznaka da će u narednim periodima doći do velikog pada robne razmjene. Prema tome u 2019. godini promet robne razmjene je bio ispod 100, te je najmanja vrijednost prema promatranim mjesecima iznosila 95,7. 2020. godina započela je s 95,5 što je znatno ispod indeksa. U svibnju iste godine došlo je do pada od 12,4 u odnosu na indeks što se pripisuje utjecaju Covid-19 krize koja remeti djelovanje globalnog gospodarstva, te je to najmanja vrijednost indeksa od postojanja barometra. Povijesni pad koji dovodi do velike neizvjesnosti odnosi se na kolovoz 2020. godine jer su pokazatelji barometra pali na 84,5. No, bez obzira na razdoblje zdravstvene krize koja je utjecala na gospodarstvo, tijekom studenog 2020. godine došlo je do velikog rasta koji je rezultat izvoznih narudžbi te iznosi 0,7 više od indeksa. Prema raspoloživim podacima za 2021. godinu koji se

odnose na prva dva promatrana tromjesečja uočava se da je tijekom promatrane godine došlo do povećanja robne razmjene što signalizira oporavak robne razmjene i iznosi 103,9. Također, prisutna je velika zabrinutost jer se smatra da pokazatelji dosežu svoj vrhunac. Bez obzira na to, prema podacima iz svibnja 2021. vrijednost je porasla skoro 10 bodova iznad osnovnog indeksa što može biti pokazatelj da rezultati 2021. godine i nisu vrhunac robne razmjene ali svakako treba uzeti u obzir fluidnost svjetske gospodarske situacije.

5. Rasprava

Neupitno je da se Svjetska trgovinska organizacija temelji na određenim načelima, da smisao njezinog djelovanja nastoji poboljšati međunarodnu trgovinsku razmjenu i da svi ostali ciljevi i zadaci cjelokupno nastoje pridonijeti poboljšanju kako svjetskog gospodarstva tako i gospodarstva svake pojedine zemlje članice. Međutim, jedno je postaviti ciljeve, a drugo je postaviti realne i ostvarive ciljeve. Jedno je zalagati se, a drugo konkretno djelovati.

Pristupanjem Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju stvorile su se razne mogućnosti koje bi u pravilu članstvo trebalo donijeti, no analizom konkretnih brojčanih gospodarskih pokazatelja utvrđeno je da članstvo u organizaciji Hrvatskoj ne donosi posebne prednosti. Kao glavne prednosti članstva ističu se rast međunarodne trgovine i stranih investicija. Gospodarski razvoj u smislu svjetske razmjene s jedne strane Hrvatskoj otvara mogućnost pristupa svjetskom tržištu, ali s druge strane brojke prikazuju da je iz godine u godinu uvoz veći od izvoza te da je saldo negativan. Stajalište Svjetske trgovinske organizacije polazi od mišljenja kako su omogućili slobodnu trgovinu te ne mare na koji će način zemlja članica koristiti istu kao svoju prednost. Brži rast životnog standarda u zemljama članicama je jedan od ključnih ciljeva organizacije, no brojke pokazuju da se taj cilj ne ostvaruje u Republici Hrvatskoj. Analizom omjera zaposlenosti i nezaposlenosti kroz tri promatrane godine, jasno se vidi da stopa registrirane nezaposlenosti iz godine u godinu raste, a također jedan od ključnih ciljeva organizacije je poticanje ostvarenja pune zaposlenosti. No ne može se navedeno smatrati rezultatom isključivo članstva u organizaciji zbog pojave Covid-19 krize koja je imala velik utjecaj na povećanje nezaposlenosti u Hrvatskoj. Argument Svjetske trgovinske organizacije po pitanju problema nezaposlenosti da slobodna trgovina bez obzira na sve pospješuje rast ekonomije svake zemlje članice samo potvrđuje činjenicu da velik dio uspjeha ili neuspjeha zemalja uopće ne ovisi o članstvu u organizaciji. Pri kraju empirijskog dijela rada vidljivo je da se Republika Hrvatska prema rangu svjetske konkurentnosti u 2021. godini nalazi tek na 59. mjestu i da je ostvaren tek minimalni napredak u odnosu na 2020. godinu.

Sličnog mišljenja je i hrvatski ministar vanjskih i europskih poslova, Gordan Grlić Radman koji za IUS-INFO (2019) iskazuje snažno podupiranje multilateralnom pristupu ali i želju za modernizacijom Svjetske trgovinske organizacije.

Uzimajući u obzir spomenute optužbe koje dolaze na račun organizacije da s jedne strane pogoduje razvijenim zemljama, a s druge strane da su nerazvijene zemlje potpuno nemoćne, postavlja se pitanje zašto uopće biti član organizacije uz čije se djelovanje veže toliko problema. Postoji sumnja je li Hrvatska stvarno htjela postati članicom navedene organizacije ili je to samo bio nužan preduvjet kako bi joj se otvorio put pristupa u članstvo Europske unije.

Važno je istaknuti da gotovo u svim analiziranim gospodarskim pokazateljima nema kontinuiranog dugoročnog rasta i da brojke variraju. Članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji utječe na gospodarstvo kao stup održivog razvoja jer najveću korist daje u pogledu trgovinske razmjene. Iako se organizacija vodi načelom da je održivi razvoj izuzetno bitan, za Republiku Hrvatsku to ne donosi značajne koristi jer se pitanja vezana uz okoliš ili društvo u najvećoj mjeri povezuju sa sporovima većih i razvijenijih zemalja, a koji nemaju konkretan utjecaj na održivi razvoj Republike Hrvatske.

Prethodno rečeno može se povezati s riječima Joe-a Biden-a koji za Lider (2021), govori kako je svjetsko gospodarstvo već dugi niz godina u krizi, te da nije dovoljno rješavanje već postojećih problema za njegovo spašavanje. Biden se usmjerava na fiskalne poticaje za spas gospodarstva i traži alternativne mogućnosti potpora gospodarstvu, te ističe potrebu za istim u SAD-u, Kini i EU.

Postavljanje pravila igre za sve zemlje članice se ne može smatrati uspjehom ako brojke govore suprotno. Jedan od glavnih problema djelovanja organizacije, može se reći da su preširoko postavljeni ciljevi. Premalo je konkretnih ciljeva i većina njih samo indirektno utječe ili potpomaže ostvarenju istih. Takva organizacija bi trebala povećati svoj doprinos ostvarenju ciljeva zemalja članica, jer već godinama stoji u mjestu. Da sve navedeno nisu prazne priče svjedoči i izjava bivšeg generalnog direktora Svjetske trgovinske organizacije Pascala Lamy-a koji je još davne 2003. godine rekao da je organizacija srednjovjekovna, a nakon toga su tek nastupili problemi i krenule optužbe koje traju i dan danas (Made for minds, 2014). Najteže riječi o djelovanju organizacije izrekao je bivši potpredsjednik Instituta iz Kiela, Rolf Langhammer koji je izjavio da je Svjetska trgovinska organizacija postala puko savjetovalište (DW, 2017).

Pokazalo se da trgovinska razmjena mnogo više potiče i gospodarstvo i blagostanje i da zaštitne mjere više štete - i doprinose umjetno stvorenim nacionalnim monopolima, nego što koriste lokalnom stanovništvu.

Urlich (2015) u časopisu DW izvještava da bi se organizacija mogla raspasti ukoliko ne uključi siromašne zemlje u regulaciju svjetske trgovine. Vezano uz to Heribert Dieter, stručnjak Zaklade za znanost i politiku govori da je negativni scenarij raspad WTO-a i da postoji opasnost da siromašne zemlje budu izostavljane iz dogovora, što je vrlo problematično. Jer kako navodi Dieter, samo zemlje WTO-a i multilateralno pregovaranje može omogućiti da manje zemlje pronađu svoje mjesto u svjetskoj organizaciji.

Jasno je da se ne može udovoljiti svima i da će nezadovoljnih uvijek biti, ali problem je u tome što je nezadovoljnih previše i zbog toliko općenitih ciljeva organizacije svatko može pronaći mane i nedostatke. Svjetsku trgovinsku organizaciju treba opravdati barem u toliko što je njezino djelovanje gotovo onemogućeno jer je pogođena dvjema izuzetno jakim krizama u razmaku od 10-ak godina. Ali navedeno ne umanjuje činjenicu da članstvo Republici Hrvatskoj ne donosi posebne prednosti kao ni to da stalne pritužbe i nezadovoljstva članica samo potkopavaju djelovanje i ovako već izuzetno nestabilne organizacije koja se iz dana u dan susreće s nizom problema.

Prethodno se povezuje s riječima Njegoveca (2020), koji navodi da se trenutno ne mogu ni na koji način predviđati događaji u gospodarstvu. Razlog tomu je pojava Covid-19 krize koja pogađa mnoge djelatnosti, što se za Hrvatsku ponajviše odnosi na ugostiteljstvo, djelatnosti vezane uz trgovinu te prijevoz. Oporavak od navedene kriza ovisit će o trajanju i njezinom intenzitetu, no važno je naglasiti kako velik utjecaj na gospodarstvo i negativne pokazatelje ima Covid-19 kriza, te negativni pokazatelji nisu isključivo rezultat djelovanja Svjetske trgovinske organizacije.

6. Zaključak

Svrha organizacije je poticanje međunarodne trgovinske razmjene, a osnovni cilj razvoj multilateralne trgovine, poticanje pune zaposlenosti, omogućavanje slobodne trgovine i gospodarski razvoj zemalja članica. Proizašla je iz Općeg sporazuma o carinama i trgovini i počela s radom prije nešto više od 25 godina, potpisivanjem sporazuma u Maroku. Tijekom svoga djelovanja organizacija se suočava s nizom problema, kako iskazivanjem nezadovoljstva zemalja članica tako i krizama koje otežavaju njezino i ovako već teško provođenje ciljeva i zadataka. Upitna demokracija, prevelik jaz između bogatih i siromašnih te pogodovanje razvijenim zemljama glavne su zamjerke djelovanju organizacije.

Hrvatska službeno pristupa Svjetskoj trgovinskoj organizaciji 2000. godine te odmah na početku članstva dolazi do regulacije carinskih stopa. Analizirani su broježani pokazatelji kao i stavovi stručnjaka koji ukazuju na zaključak da članstvo Hrvatskoj ne donosi prevelike koristi. Može se reći da je vrlo optimistično kao cilj djelovanja organizacije postaviti poticanje ostvarivanja pune zaposlenosti, što se konkretno u Republici Hrvatskoj čini daleko od ostvarenja. Promatrano realno može se zaključiti da je upitno koliko toga uistinu ovisi o članstvu u navedenoj organizaciji, a preširoko postavljeni ciljevi organizacije su zasigurno doprinijeli tomu. Gospodarstvo kao stup održivog razvoja je u najvećoj mjeri pod utjecajem članstva u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji jer najveći dio ciljeva i zadataka je usmjeren upravo na gospodarski rast. U teoriji dosta toga lijepo zvuči, što se odnosi na osiguranje slobodne trgovine ili poticanje međunarodne razmjene, ali analizom konkretnih brojki utvrđeno je da Republika Hrvatska nema posebnih koristi od toga. Aktualna pandemija Covid 19 dodatno doprinosi smanjenju mogućnosti djelovanja organizacije do te mjere da se njezina svrha sve češće dovodi u pitanje. Povijesni pad robne razmjene samo je pridonio nestabilnosti i neizvjesnosti. Kako će organizacija doživjeti renesansu i oživjeti svoje djelovanje nije realno za očekivati, ali da bi uopće imala neke šanse za to potrebno je napraviti potpunu rekonstrukciju i početi konkretnije djelovati. Obzirom da je održivi razvoj neupitan cilj svih zemalja, ova organizacija trebala bi kroz svoje djelovanje dati veći naglasak na ostvarivanju ciljeva svih stupova održivog razvoja te na taj način ostvariti konkretniji pozitivni utjecaj na svoje zemlje članice.

Popis literature

Knjige

1. Adamantopoulos, K. (2001). Struktura svjetske trgovinske organizacije, Rijeka
2. Adamić, Struktura Svjetske trgovinske organizacije (World trade organization – WTO), Rijeka
3. Goodstein, E.S. (2003). Ekonomika i okoliš, Mate, Zagreb
4. Grgić, M., Bilas, V. (2008). Međunarodna ekonomija, Zagreb, Lares plus
5. Matić, B. (2004). Međunarodna trgovina, Zagreb, Sinergija nakladništvo
6. Matić, B. (2016). Poslovanje u vanjskoj trgovini, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet
7. Stiglitz, J. E., Charlton, A. (2008). Pravedna trgovina za sve, Zagreb, Masmedia
8. Strahinja D. (2002). Međunarodna ekonomija, Rijeka
9. Šuman, Ž. (2001). WTO na milenijskoj prekretnici: Seattle i nakon njega, Mostar, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru.
10. Vizjak, A. (2007). Svjetska trgovinska organizacija: postanak, ustroj i razvoj, Opatija, Sveučilište u Rijeci

Rad u zborniku

1. Vojnić, D. (2006). 'Vidoje Vujić LIDER u eliti znanosti. Znanstvena biografija Josipa Deželjina (Izdanje Sveučilišta u Rijeci - Ekonomski fakultet Rijeka i izdavačka kuća Adamić, Rijeka 2006.)', *Ekonomski pregled*, 57(3-4), str. 289-296. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/8149> (Pristupljeno: 27.06.2021.)

Znanstveni i stručni radovi

1. Barković, I., Lulić, M. (1999). Hrvatska i WTO: Pravno-ekonomski aspekti. *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 12(1-2), 81-88.
2. Đokić, I., Starc, N., & Stubbs, P. (2009). Participacija u tranziciji: problemi i mogućnosti participativnih pristupa upravljanju strateškim razvojem u Hrvatskoj–3 analize slučaja. U: *Kordej-De Villa, Ž., Stubbs, P., Sumpor, M.(ur.) Participativno upravljanje za održivi razvoj. Ekonomski institut, Zagreb.*

3. Jackson, J. H. (1991). Dolphins and Hormones: GATT and the Legal Environment for International Trade After the Uruguay Round. *UALR LJ*, 14, 429.
4. Kojić D. (1990). Svjetska ekonomija - globalizacija ruši granice, *Pravedni vjesnik* 12-13 str, 1990
5. Perišin, T. (2007). Sloboda kretanja roba i njezine implikacije na regulatornu autonomiju u Republici Hrvatskoj. *Politička misao*, (Online) 44(02). str.17-39.
6. Radošević, D. (1999). Hrvatska i WTO-Liberalizacija financijskih tržišta. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, (Online) 9(72). str. 46-77.
7. Rupčić, N. (2001). Utjecaj svjetske trgovinske organizacije na razvoj zemalja u razvoju. *ORGANIZACIJE, U. S. T., & RAZVOJU, N. R. Z.*, (Online), str. 1-19.
8. Zelenika, R. (2002). Mladen Črnjar: Ekonomika i politika zaštite OKOLIŠA Rijeka, *Ekonomski fakultet i Glosa*, 2002., str. 364., *Ekonomski pregled*, (Online), 53(1-2), str. 226-229.

Članci u časopisu

1. Breuer, R., Roščić, D. (2014). Ko treba Svjetsku trgovinsku organizaciju?, *Raspoloživo na:* <https://www.dw.com/bs/ko-treba-svjetsku-trgovinsku-organizaciju/a-17565934> (Pristupljeno: 06.07.2021.)
2. Brzić, A. (2020). Broj zaposlenih u industriji pao, očekujem daljnji pad potražnje, *Raspoloživo na:* <https://lider.media/poslovna-scena/hrvatska/boris-teski-broj-zaposlenih-u-industriji-pao-ocekujem-daljnji-pad-potraznje-133051> (Pristupljeno: 04.07.2021.)
3. LIDER (2021). Može li Biden uspjeti u misiji spašavanja gospodarstva?, *Raspoloživo na:* <https://lider.media/poslovna-scena/svijet/moze-li-biden-uspjeti-u-misiji-spasavanja-gospodarstva-135070> (Pristupljeno: 22.07.2021.)
4. LIDER (2021). WTO: Oporavak trgovine ovisi o učinkovitom cijepljenju, *Raspoloživo na:* <https://lider.media/poslovna-scena/svijet/wto-oporavak-trgovine-ovisi-o-ucinkovitom-cijepljenju-135487> (Pristupljeno: 04.07.2021.)
5. Njegovec, H. (2020). Nuspojave koronavirusa na poduzetničku klimu u Hrvatskoj, *Raspoloživo na:* <https://poduzetnik.biz/novac/nuspojave-koronavirusa-na-poduzetnicku-klimu-u-hrvatskoj/> (Pristupljeno: 22.07.2021.)

6. Ulrich, K. (2015) WTO na teškoj kušnji, Raspoloživo na: <https://www.dw.com/hr/wto-na-te%C5%A1koj-ku%C5%A1nji/a-18918003> (Pristupljeno: 31.08.2021.)

Internetske stranice

1. Deutsche Welle (2017). Odlično nam ide – i bez WTO-a?, Raspoloživo na: <https://www.dw.com/hr/odli%C4%8Dno-nam-ide-i-bez-wto-a/a-41814177> (Pristupljeno: 07.07.2021.)
2. Državni zavod za statistiku (2021). Statistika tržišta rada, Raspoloživo na: <https://www.hzz.hr/statistika/> (Pristupljeno: 04.07.2021.)
3. Hrvatska narodna banka (2021). Glavni makroekonomski indikatori, Raspoloživo na: <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (Pristupljeno: 06.07.2021.)
4. Hrvatska gospodarska komora (2019). Odjel za zaštitu okoliša i održivi razvoj, Raspoloživo na: <https://hgk.hr/odjel-energetiku-i-zastitu-okolisa/pododjel-za-zastitu-okolisa-i-dop> (Pristupljeno: 04.07.2021.)
5. Hrvatska udruga poslodavaca (2020). WTO barometar – povijesni pad u svjetskoj trgovini robom u 2. kvartalu 2020., Raspoloživo na: <https://www.hup.hr/wto-barometar-povijesni-pad-u-svjetskoj-trgovini-robom-u-2-kvartalu-2020.aspx> (Pristupljeno: 04. 07.2021.)
6. Institut za razvoj poslovnog upravljanja (2020). IMD godišnjak svjetske konkurentnosti 2020, Raspoloživo na <http://konkurentnost.hr/imd-godisnjak-svjetske-konkurentnosti-2020-konkurentnost-bez-promjena/> (Pristupljeno: 04.07.2021.)
7. IUS-INFO (2019). Vijeće o trgovini, Raspoloživo na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/39883#> (Pristupljeno: 04.07.2021.)
8. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova (2021). Multilateralni odnosi, Raspoloživo na: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-\(wto\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-(wto)/) (Pristupljeno: 06.07.2021.)
9. Narodne novine (2021). Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, Raspoloživo na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html (Pristupljeno: 04.07.2021.)
10. World trade organization (2021). WTO trade barometers, Raspoloživo na: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wtoi_e.htm (Pristupljeno: 04.07.2021.)

Popis grafikona

Grafikon 1: Ustroj Svjetske trgovinske organizacije	11
Grafikon 2: Gospodarski rezultati.....	27
Grafikon 3: Razvojni smjerovi Hrvatske do 2030. godine	29
Grafikon 4: Kretanje robne razmjene	31

Popis slika

Slika 1: Stupovi održivog razvoja.....	22
--	----

Popis tablica

Tablica 1: Struktura sporazuma WTO-a.....	9
Tablica 2: Promjene carinskih stopa.....	20
Tablica 3: Omjer izvoza i uvoza.....	23
Tablica 4: Odnos izvoza i uvoza po djelatnostima	24
Tablica 5: Iznos BDP-a po glavi stanovnika.....	25
Tablica 6: Omjer zaposlenosti i nezaposlenosti.....	26
Tablica 7: Svjetska konkurentnost.....	28